מפניני הפרשה - מאמר

מדוע בלק מקבל שכר על 'שלא לשמה'

מפסוקי פרשתנו מצטיירת תמונה שלבלק ולבלעם היה סוג של יראת שמים. בלעם אומר: "**אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' אלוקי לעשות קטנה או גדולה**" (כב' יח'), ובלק לא מתבחש לכך ולא מתרעם על דבריו - משמע שהוא מסכים עם הקביעה שאין להמרות את פי ה'.

גם בהמשך הפרשה, מקפידים בלק ובלעם למצוא מקום שבו יהיה טוב בעיני ה' לקלל את ישראל - הם לא עושים דבר נגד ה'. כמו כן, על בלעם נאמר שזכה למעלה של "**שמע אמרי אל וידע דעת עליון**" וגם נתאווה למיתת צדיקים - "**תמת נפשי מהד ישרים**" - אם כן, לשניהם הייתה חתירה לפעול ברצון ה' אבל חיסרונם היה, שהם חיפשו את הדברים הרעים בכל מקום.

זה הביאור בלשון המשנה במסכת אבות: "**מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע**" - מדוע לא נאמר "**מה בין אברהם לבלעם**"? התשובה היא, שאברהם ובלעם היו דומים בדרגתם הרוחנית - שניהם הגיעו למדרגה גבוהה של ראייה אלוקית, אבל ההבדל ביניהם היה בדרך ההסתכלות - עין טובה או עין רעה. כל אחד חיפש וראה נקודות אחרות - אברהם את הדברים הטובים ולעומתו בלעם הדברים הרעים, והבדל זה בא לידי ביטוי ביתר שאת וביתר עז אצל תלמידיהם.

בלעם הביט בעין רעה וחיפש את טומאת ישראל בחורים ובסדקים, ולא עלה בידו. למרות שהיה בדרגה גבוהה שידע ש"אל זעם בכל יום" (תהלים ז' יב'), ואפילו ידע לזהות את רגע זעמו - לא הצליח לקלל את ישראל. מפני שבאותם ימים הקב"ה לא זעם. ובכל מקום שניסה למצוא רע מצא ש"**לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל**", וש"**ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו**".

בגמרא במסכת סנהדרין קה: מובא: "**לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה, אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה - בא לשמה, שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות**".

רש"י והתוספות סייגו את דברי הגמרא בתנאי שאינו מתכוון לקנתר, ותמהנו: כלום יש לך מי שנתכוון לקנתר יותר מבלעם ובלק?! התשובה היא, שזהו חידושה של הגמרא, כי גם על מעשה זה של בלק - קיבל שכר.

למרות שמטרתם של בלק ובלעם הייתה לחפש את הרע, כאמור, מכל מקום הייתה בקרבם נקודת אמת של ראייה אלוקית והידיעה שהכל בכוחו של ה', ולא ניסו לקנתר וללכת נגד רצון ה', אלא ללכת בדרכו של הקב"ה ולנסות "לשנות" את רצונו - הם ניסו למצוא את הרע כדי שהקב"ה יכעס על עמו.

אצל כל אדם, כמעט בכל מעשה שעושה, ישנם רצונות לכאן ולכאן, טוב ורע משמשים בערבוביה. בכל זאת, למרות שיש כוונות אפלות במעשיו - אם טמונה בנפשו נקודה אחת אמיתית, רצון אמיתי ללכת בדרך ה' - יש בכך מעלה, וכבר אין זה מוגדר כרצון "לקנתר".

אכן, בכל מעשה שאנו עושים מעורבים רצונות שליליים, אך אם יש במעשה זה גרעין טוב, נקודה בסיסית של אמת - מובטחים אנו שאותו גרעין יאיר באור יקרות, ו"מתוך שלא לשמה - בא לשמה". אפילו אותו רשע, בלק, שכוונתו בהקרבת הקורבנות הייתה "שלא לשמה" - ביקש לשעבד את ה"לשמה" ל"שלא לשמה".

הוא הקריב קרבנות לשם ה' כדי שיצליח לקלל את עם ישראל - ניסה להפוך את רצון ה', ובכל זאת - קיבל שכר, מפני שסוף סוף עשה מעשה ברצון ה'.

בין אדם לחבירו

צריך כל אדם לחנך גם את בני ביתו בקיום מצוות הכנסת אורחים, שמצאנו באברהם אבינו, שנאמר "**ויתן אל הנער**..." (בראשית יח' ז') וכתב רש"י **לישמעאל כדי לחנכו למצוות.**

כשאדם אוכל ושותה בחג, חייב לדאוג להאכיל לאנשים הנזקקים, בהזמנתם לביתו או במתן צדקה לגבאי הצדקה. וכל האוכל ושותה עם בני ביתו ואינו דואג לנזקקים, אין זו שמחת מצווה אלא שמחת כריסו, ושמחה זו קלון היא לו שנאמר "**וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם**..." (מלאכי ב' ג').

שואל ומשיב

שאלה: האם חיילים, חתנים וכלות חייבים להתענות בשבעה עשר תמוז?

תשובה: חיילים אשר עוסקים בפעילות ביטחונית, שאיכות ביצועה עלול להיפגע עקב הצום, או עוסקים באימוני שדה יאכלו וישתו כרגיל כדי שיוכלו למלא את תפקידם כראוי. חיילים תפקידי עורף צריכים לצום. חתן וכלה שאחד משבעת ימי המשתה שלהם חל ביום צום – חייבים לצום, מפני שאבלות הרבים דוחה את שמחת היחיד. אומנם כשהצום נדחה משבת ליום ראשון, מותר לחתן ולכלה להפסיק את הצום לאחר תפילת מנחה גדולה בצהריים.

שאלה: האם מותר בצום שבעה עשר בתמוז לשטוף את הפה במים?

תשובה: לכתחילה אין לשטוף את הפה במים, שמא יבלע טיפות מים, אבל כדי להסיר ריח רע או כדי למנוע מעצמו צער – מותר. וכן מותר למי שמצטער להשתמש במשחת שיניים כדי לנקות את פיו ולהסיר ממנו ריח רע. אולם בתשעה באב, שהוא צום חמור יותר ואף רחיצה אסורה בו, רק מי שמצטער מאוד מכך רשאי לשטוף את פיו ולצחצח את שיניו בלא משחה. וביום הכיפורים, שחיוב הצום מהתורה, גם המצטער מאוד לא רשאי לחקל בזה.

שאלה: כיצד ינהגו הרגילים לשתות קפה ובצום סובלים מכאבי ראש?

תשובה: כדי למנוע זאת, רצוי שיצטיידו בגלולות שיש בהן קפאין, ויבלעו אותן בצום בלא מים. כך יוכלו לקיים את הצום בלא כאבים קשים.
ואם לא הצטיידו בגלולות כאלה, יוכלו לבלוע אבקת קפה נמס בלא מים, שהואיל ולבדה טעמה מר ורע – אין איסור באכילתה לצורך מניעת כאב.

שאלה: מה הדין לגבי אכילה לפני עלות השחר?

תשובה: יז' בתמוז מתחיל בעלות השחר, ההולך לישון בדעה שלא יאכל יותר, נחשב כמי שקיבל עליו את הצום, ואסור לו לאכול לפני עלות השחר יהיה לו. לפיכך מי שרוצה לקום מוקדם כדי לאכול ולשתות, צריך לחשוב על כך מראש בליבו. אם לא חשב, לא יאכל אבל ישתה, שהואיל ומקובל שאדם שקם לפני תחילת הצום שותה מעט, הרי הוא כמי שחשב על כך.

מפניני הפרשה - רעיון

עוצם עיניו מראות ברע

יוסף הצדיק, שידוע שלא שולטת בו עין הרע, גדל במצרים במקום שאף לא אחד הכיר אותו, וכן אף לא אחד התקנא בו שכן מי מתקנא בעבד פשוט כזה, ולכן לא שלטה בו עין הרע. מלמדים אותנו רבותינו ז"ל, שהסיבה לכך שזכה יוסף שלא שלטה בו עין הרע היא, משום ששמר את עיניו מראות ברע, עמד בפיתויה של אשת אדוניו, ולא נשא את עיניו אליה.

יתרה מזאת – אפילו אל בנות מצרים שזרקו עליו את תכשיטיהן ברכבו בחוצות מצרים כשהתמנה כמשנה למלך, לא נשא את עיניו ולא הביט בהן.

חז"ל דרשו במסכת בבא בתרא דף קיח: על הפסוק שבברכה שבירך יעקב את יוסף כך: "**בן פורת יוסף בן פורת עלי עין**" - **אל תקרי 'עלי עין' אלא 'עולי עין', ללמדנו שאין עין הרע שולטת בזרעו של יוסף**".

למה הכוונה "עולי עין" פירש זאת הרשב"ם כך: "**עולי עין - הן עולין על העין ושולטין עליו ואין העין עולה עליהן**".

כאשר אדם שומר ושולט על מראה עיניו, שולט הוא גם על הרוע שיכול לבוא מהעין, וממילא אין עין הרע שולטת בו.

אולם כאשר אדם מתיר לעצמו להביט בדברים ובמקומות האסורים לו, מאבד הוא את השליטה על וממילא התוצאה היא שעיניו שולטות עליו, ואז גם עין הרע יכולה לשלוט בו ח"ו.

כך ישראל, כל זמן ששמרו על קדושתם ולא היו פתחיהם מכוונים כדי שלא יביטו באהל חבריהם - לא שלטה בהם עין הרע, אולם ברגע שהביטו בבנות מואב והתקרבו אליהם, התירו לעצמם להביט במקומות האסורים ולכן העין שלטה עליהם, וממילא יכלה לשלוט בהם עין הרע.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רם"ר גלעד בן ושרית אלמליה הי"ד | ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה | הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"ד
סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד | דוד בן יוסף פריגל ז"ל | ליזה בת רבקה חכים ז"ל | מרים בת שרינה כהן ע"ה
יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה | אלכסנדר בן דוד (ויים) ז"ל | רג'נה בת מיסה חדד ז"ל | רחל בת לאה סימן טוב ז"ל
דוד בן איזה דנינו ז"ל | שאול בן רחל פרץ ז"ל | חנה שלום בת עובדיה ומרים טיירי ע"ה

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

בס"ד טו' לחודש תמוז ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גיליון מספר 39
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת בלק
מפטירים:
"והיה שארית יעקב"
(מיכה פרק ה' א')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת:	19:30
יציאת השבת:	20:30
זמן רבנו תם:	21:04

ברכות התורה - עפ"י פסיקת מרן בשו"ע סימן מז' ופוסקים האחרונים

חשיבותן של ברכות התורה

בדברי חז"ל נודעת חשיבות רבה לברכות התורה, עד כדי כך שמדברי הגמרא במסכת נדרים דף פא. שהעובדה שתלמידי חכמים לא ברכו את ברכות התורה גרמה לכך שהם לא הצליחו לגדל דורות נוספים של תלמידי חכמים. וברכות הימים, 'אבדה הארץ' כדברי ירמיהו הנביא. אם כן, מפשט הגמרא עולה שחורבן הבית הראשון נבע מכך שעם ישראל לא ברך את ברכות התורה.

"שלחו מתם... הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה... ומפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן?... רבינא אומר: שאין מברכין בתורה תחלה. דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב: 'מי האיש החכם ויבן את זאת' (ירמיהו ט, יא-יב)? דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב 'ויאמר ה' על עזבם את תורתי' וגו' - היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה? אמר רב יהודה אמר רב: שאין מברכין בתורה תחילה".

מדוע ברכות התורה הן כה חשובות, עד כדי כך שבגלל שלא ברכו את ברכות התורה תחילה, אבדה הארץ ונחרב בית המקדש הראשון? הפוסקים ראשונים והאחרונים ניסו לתת הסברים לעניין זה:

הר"ן

לפי דעת הר"ן מסכת נדרים דף פא. הזלזול בברכות התורה משקף זלזול בתורה עצמה. זלזול זה גרם לכך שחשיבות התורה לא עברה לדורות הבאים. היחס לברכות התורה מראה את היחס לתורה עצמה:

"ומצאתי במגילת סתרים של ה"ר יונה ז"ל דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ, דאם איתא על עזבם את תורתי כפשטא משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פרשוהו? והלא דבר גלוי היה וקל לפרש? אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפרשו הקדוש ברוך הוא בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכוונתה ולשמה אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים ראויין למי שאמרם".

הב"ח

לפי דעת ה 'בית חדש' בסימן מז', העובדה שלא ברכו בתורה תחילה מביעה שבלימוד התורה שלהם לא התכוונו להתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ, אלא רק לצורך להנאתם, כגון לדעת את הדין בענייני משא ומתן, וכן, כדי להתגאות להראות חכמתם.

"...אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם לידע הדינים לצורך משא ומתן גם להתגאות להראות חכמתם ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם, הנה בזה עשו פירוד שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה וזה היה גורם חורבנה ואבידתה..."

המהר"ל

המהר"ל בהקדמה ל"תפארת ישראל", הדגיש היבט נוסף בחשיבות ברכות התורה. לדעתו ברכות התורה מהוות סימן לקשר בין האדם לקב"ה בעצמו, שהוא נותן התורה. אדם שלומד תורה אך אינו מברך לפניה הוא אדם שקשור לתורה, אך איבד את הקשר עם 'נותן התורה' - הקב"ה. איבוד קשר עם 'נותן התורה' גרם לזכירת התורה יחד עם שכחת הקב"ה וזה גרם לכך שהתורה לא מתקיימת בישראל: **"...ואל יקשה לך, למה לא היו מברכין בתורה תחילה. שאין פירוש הברכה הדבור בפה בלבד...אבל הכוונה על הברכה בעצמה, היא האהבה הגמורה והדבקות אל השם יתברך... וזהו ענין הברכה.**

הרצי"ה

בדור האחרון, טען **הרב צבי יהודה קוק זצ"ל**, שדברי חז"ל על חשיבות ברכות התורה, מתייחסים גם לקשר לעם ישראל וארץ ישראל. לדבריו, אם חורבן הארץ - 'אבדה הארץ' בא בעקבות חסרון בברכות התורה, בניין הארץ חייב להיות תלוי גם הוא בתיקון הקשור לתוכן העמוק של ברכות אלה.

פסיקה להלכה בשו"ע

על בסיס הגמרא הנ"ל ומשמעותה, פתח מרן בשו"ע את סימן מז' שעוסק בהלכות ברכות התורה כך: **"ברכת התורה, צריך ליזהר בה מאד".**

הט"ז

הט"ז בס"ק א' ביאר מדוע צריך ליזהר ומהי אותה זהירות, ומביא תחילה את הסיבה שכתב הבית יוסף בשם הר"ן (לעיל) בהמשך ציין עוד טעם מבוסס על הנוסח של ברכות התורה: **"כמו שכתוב על בחקותי תלכו – על מנת שתהיו עמלים בתורה מה שאין כן באותם שלומדים דברי תורה מתוך עונג ואינם יגעים בה אין התורה מתקיימת אצלם, על כן אמר ולא הלכו בה...וזהו שלא ברכו בתורה תחלה כי הברכה היא לעסוק בדברי תורה דרך טורח דווקא..."**

משנה ברורה

ה 'משנה ברורה' בס"ק ב' מדגיש שיש לברך ברכות אלו שמחה גדולה, שבזה מביע האדם את החשיבות של התורה בעיניו: **"...ויברך אותה בשמחה גדולה דמצינו שאחז"ל על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עזבם תורתי ואחז"ל שדבר זה נשאל לנביאים על מה אבדה הארץ...הקב"ה הבוחן לבבות ידע כי אף על פי שהיו עוסקין בתורה לא היו עוסקין לשם לימוד התורה אלא כמו שלומדין שאר חכמות ולכן לא ברכו ברכות התורה שלא היתה התורה חשובה בעיניהם ולכן לא הגינה..."**

סיכום: חשיבות עצומה יש לברכות התורה, עד כדי כך שחז"ל קשרו את אובדן הארץ בכך שתלמידי החכמים לא ברכו את ברכות התורה. ולכן יש להיזהר בה מאוד ולאומרה בכוונה רבה ובשמחה.

פינת העורך

"אפס קצהו תראה וכולו לא תראה" (פרק כג' – יג') כשמסתכלים על פרט אחד מישראל, על **"קצה"**, עוד אפשר לראות איזה חסרון: **"תראה"**. אולם, כאשר מסתכלים על כלל ישראל, על **"כולו"**, אזי **"לא תראה"** – אין למצוא בו שום חסרון ופגם: **"כולך - יפה רעייתי, ומום אין בך!"**

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב ליצחק וחיה פוזיילוב הי"ו לרגל הולדת נכדם מאיר הי"ו בן לדניאל ורבקה תהילה פוזיילוב הי"ו

יהי רצון שכשם שזכו הוריו להכניסו בעיתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. כן יזכו לגדלו יחד עם כל יוצאי חלציהם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לשמואל ורונית בונומו הי"ו לרגל נישואי נכדתם אביטל הי"ו עם בחיר ליבה דוד אדרי הי"ו - יהי רצון מלפני שוכן מרומים שיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל. ולסבא וסבתא, יהי רצון שתיזכו לראות בשמחת כל יוצאי חלציכם ולרוות מהם נחת מרובה.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

עניית אמן אחרי ברכה של קטן – חלק ב'

מקור בתלמוד

בגמרא במסכת ברכות דף נג: מובא שאין לענות אמן אחר ברכה של קטן, אבל באשר קטן קורא בתורה ומפטיר בנביא כתקנת חכמים - נמצא שברכות אלו הן ברכות למטרת ברכה ולכן עונים אחריהם אמן.

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע סימן רטו' סעיף ג' שעונים אמן אחרי ברכת הקטן, כמו שכתב הטור, למעט הקדיש: **"והא דאין עונין אמן אחר תינוק, דוקא בשעה שלומד הברכות לפני רבו, שמותר ללמד לתנוקות הברכות כתקנן ואף על פי שהם מברכין לבטלה בשעת הלימוד, אבל בשעה שהם מברכין לפטור את עצמן, כיון דבני חינוך הם עונים אחריהם אמן, וכן בשעה שאומרים ההפטרה בבית הכנסת".**

משנה ברורה

המשנה ברורה בסימן רטו' ס"ק יד', ביאר שכוונת מרן לגבי המלמד תינוקות של בית רבן איך לברך, היא, שמצד מצוות חינוך, מותר לו להזכיר עימהם את שם ה' בברכה אפילו אם זו ברכה לבטלה.

אולם היתר זה מוגבל רק לרב אשר מלמד ילדים קטנים, ולא לרב אשר מלמד אנשים גדולים.

"לבטלה – רצונו לומר שלומד הרב עמהם הברכות שלא בזמנן, אפילו הכי מותר להזכיר שם השם ואפילו הרב יכול להזכיר השם כדי ללמד להתינוק הברכות שהרי על כורחנו אנו צריכים ללמוד עמהם כדי לחנכם בלימוד התורה ובקיום המצות (וכמו דכתיב ולמדתם אותם את בניכם וגו').

ודווקא עם התינוק מותר להזכיר את השם אבל גדול בשעה שלומד הברכות בגמרא אומר בלא הזכרת השם ורק כשלומד הפסוקים הנזכרים בתלמוד רשאי לאומרן כמו שהם כתובים עם הזכרת השם".

בס"ק טז' דייק המשנה ברורה מדברי מרן שכתב "דבני חינוך הם", שההיתר לענות לברכה של קטן כשהקטן מברך להוציא את עצמו, או שמברך על המפטיר וההפטרה, מתייחם רק לקטן שהגיע לחינוך. משמע מדבריו שאם מדובר בקטן מתחת לגיל חינוך אין לענות אמן אחרי ברכתו כלל.

"דבני חינוך הם - משמע דעל ברכה שמברך על אכילה וכהאי גוונא קודם שהגיע לחינוך אין לענות אמן עליו (פרי מגדים בחידושיו על ברכות).

ילקוט יוסף

כך כתב גם בספר ילקוט יוסף בסימן רטו' - עניית אמן אחר הברכות בסעיף ז' שאין לענות אמן אחר ברכה של ילד מתחת לגיל שש שנים (ובהערה הביא את דברי אביו בשו"ת יביע אומר שאפשר להקל לענות לברכה של ילד מגיל חמש), אפילו אם הוא מברך כהוגן להוציא עצמו בברכות הנהנין.

"אין לענות אמן אחר ברכת תינוק פחות מגיל שש שנים, אף אם מברך כהוגן ברכות הנהנין וכיו"ב. ואינו רשאי להחמיר ולענות אמן. (ויכול לומר בלחש: "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" ויסיים אמן בקול רם).

הערה:

והעונה אמן אחר תינוק בן חמש שנים, המברך, יש לו על מי לסמוך (יביע אומר חלק ט' סימן קח' אות קג).

אבל תינוק שהוא יותר מבן שש שנים, ויודע למי מברכין, עונים אמן אחר ברכותיו. ומספק אין לענות אמן אלא עד שיגיע לגיל תשע, שאז מסתמא יודע למי מברכים.

ובלבד שיהיה גופו נקי כהוגן, ויודע לקנח עצמו יפה, שאין לענות אמן אחר ברכותיו של קטן שאינו יודע לקנח עצמו יפה, דספק אמן לקולא, ובכל זה אין הפרש בין תינוק לתינוקת".

גם בילקוט יוסף דיני חינוך הקטן בסימן רטו' - עניית אמן אחר הברכות כתב שאין לענות אמן אחר ברכה של ילד מתחת לחינוך, אבל הוסיף שאמנם אין לענות אמן אחר ברכתו, אך יש לשבחו על ברכה כהוגן.

בספר ילקוט יוסף בסימן רטו' - עניית אמן אחר הברכות אות ז' כתב בהערה שהסיבה לכך שאין עונים אמן אחרי ברכה של ילד קטן היא, מפני שאינו שומר עצמו בנקיות.

אם כן, נראה לומר שכיום שרגילים לשמור על ניקיון והיגיינה גם לקטני קטנים ניתן לענות אמן אחר ברכתם.

הקביעה שאין לענות אמן אחרי ברכה שמברך ילד מתחת לגיל חינוך על מאכל או על מצווה וכדומה, מהווה קושי מעשי במציאות של ימינו בה ילדים קטני קטנים לומדים לברך במסגרות לימודים בגני ילדים ובתלמודי תורה, ואכן הפוסקים האחרונים עסקו במתן פתרונות והצעת דרכים להתיר לענות אמן על ברכותיהם.

בספר שערי ברכה בפרק י' סעיף לה' בהערה צ' כתב שהובא בשם הר שלמה זלמן אויירבך, שאפשר לענות "אמן" בלי ה"ן" סופית, שאז אין זה אמן כהלכתה, ואצל הילד זה לא ניכר שלא ענו לו "אמן".

נציין שפתרון זה קשה לביצוע, בפרט למי שרגיל בשיגרת לשונו לענות אמן כהלכתה.

פתרון אחר כתב שם בשם האור לציון פרק יד' סעיף לג', שיאמר בלחש את הפסוק" **"ברוך ה' לעולם אמן ואמן"** ואת האמן השניה יאמר בקול ויכוין לומר את האמן בסיום ברכת הקטן. אולם פתרון זה קשה מאוד לביצוע בפועל.

שו"ת שלמת חיים

בשו"ת שלמת חיים אורח חיים סימן קצד' כתב בנושא זה שילד קטן מתחת לגיל חינוך, המברך נכון על מאכל שרוצה לאוכלו, נחשב לעניין זה כהגיע לגיל חינוך ומותר לענות אמן אחרי ברכתו.

"...אבל אם התינוק התרגל לומר ברכה על האוכל, א"כ לדבר זה כבר נקרא הגיע לחינוך לאחר שהתינוק אומר זה על המאכל..."

בהערה הנ"ל בספר שערי ברכה הביא בשם שו"ת אבן ישראל י"ד שלעניין חינוך דנים כל אדם לפי ענייניו וכן בכל דבר לפי ענייניו.

לכן בשעה שהתינוק יודע לברך, זהו זמן חינוכו, ואז צריך לחנכו לברך, וכל שכן בשעה שיודע לענות אמן שזהו זמן חינוכו לענות אמן ותלה שזו דעת המחבר (מרן).

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן רטו' אות ח' אחרי שהביא את דעת המשנה ברורה הנ"ל בעניין עניית אמן לילד קטן פחות מגיל חינוך, כתב שהמנהג הפשוט הרווח בישראל מדורי דורות לענות אמן גם אחר ברכת קטני קטנים שלא הגיעו לחינוך, ואפילו אם בפועל אנו יודעים שאינו נקי בניקיון גופו.

"...ובמשנה ברורה (סקט"ז) משמע דעל ברכה שמברך על אכילה וכהאי גוונא קודם שהגיע לחינוך אין לענות אמן עליו (פמ"ג).

וגיל חינוך של קטן לעניין זה הוא משעה שיודע עפ"י דעתו למי מברכין ומתפללים, והוא באפשרות שיהיה מגיל חמש והלאה כל קטן לפי חריפותו וידיעותיו, וכשקטן הגיע לדעה זו חייבים לענות על כל ברכותיו אמן, ואפילו כשאוחז באמצע פסוקי דזמרה וכדומה.

והנה, המנהג הפשוט הרווח בישראל מדורי דורות לענות אמן גם אחר ברכת קטני קטנים שלא הגיעו לחינוך, והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם, כי בכך גם מחנכים את הקטן בעצמו לענות אמן כששומע ברכות מאחרים, שעניין גדול יש בזה אפילו עדיין אינו בר חינוך.

ואפילו ידעינן שהקטן אינו נקי כהוגן מצואה וכדו' שפיר דמי לענות אמן אחר ברכותיו ולחנכו לומר ברכות ושאר דברים שבקדושה, כיון שמחנכים אותו ומעירים תשומת ליבו גם לעניין ניקוי הגוף...

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולהמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחס לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מוסרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מה מבטיח בלק לבלעם, אם יבא לקלל את בני ישראל?

א. לתת לו בית מלא כסף וזהב. ב. להוסיף לו כבוד.

ג. למנות אותו לסגן שלו. ד. לתת לו את בתו לאשה.

2. איזה חטא רצה בלעם לחזכיר לפני ה', כדי שיוכל לקלל את ישראל?

א. את חטא המרגלים. ב. את חטא העגל.

ג. את חטא מי מריבה בו רבו עם ה'. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

3. כמה פעמים היכה בלעם את אתונו, בדרכו אל בלק מלך מואב?

א. פעמיים. ב. רצה להכותה שבע פעמים, אך היכה רק שש פעמים.

ג. שלוש פעמים. ד. חמש פעמים, כנגד חמישה חומשי תורה.

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ד' עד ח'

7. "וְהוֹקַע אוֹתָם לַה' נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ.." (פרק כה') מדוע הוקיעם נגד השמש?

א. השמש הייתה עבודה זרה בבעל פעור. ב. הכוונה לתליה שזמנה רק ביום.

ג. העם יראה ולא ימחה על הוקעתם ובזה יכופר לעם. ד. א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. למה התכוון בלעם כשאמר לבלק "ועתה הנני הולך לעמי" (פרק)?

א. גמרתי את תפקידי. ב. עתה אני כשאר עמי, שנסתלק הקב"ה מעלי.

ג. הגיע הזמן שאלך להנחיג את עמי. ד. אף תשובה לא נכונה.

5. למה הכוונה "...וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹקִים"? (פרק כד')

א. ה' שם בפיו מה לומר. ב. עלה בליבו לא לקלל את ישראל.

ג. דבריו בפעם זו היו בכוח נבואה ממש. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

6. "מַה טֹּבוּ...מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (כד') באיזה מצב של משכנותיך?

א. כשהם עומדים על תילם ופעילים. ב. אפילו כשהם חרבים.

ג. דווקא כשיש אהבה ואחווה בין חלקי העם. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ד' עד ח'

8. למה הכוונה "...וְיָרֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ וְתִנָּשֵׂא מַלְכֻתוֹ..." (פרק כד')?

א. מלכם הראשון יכבוש את עמלק. ב. מלכות שאול תיפסק בגלל אגג.

ג. כשימלוך מלך בישראל, תרד קרנו של מלך עמלק. ד. א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

"שיר השירים – קודש קדשים..." (זוהר פרשת תרומה) – הזדמנות!!!
מצטרפים לשיעור חדש – שיר השירים ביאור גאולי מעמיק - גברים ונשים - ביום שבת בשעה 16:15 - בבית הכנסת הספרדי.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941